ב: כל הזבחים פרק ראשון זבחים

נדר הוא אלא אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לא נדבה יהא ונדבה מי שרי לשנויי בה אמר ליה רבינא לרב פפא [ו]לא הוית גבן באורתא בתחומא בי חרמך דרמי רבא מילי מעלייתא אהדדי ושני להו מאי מילי מעלייתא תנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כו' טעמא דשלא לשמן הא [א]סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה אלמא סתמא נמי כלשמן דמי ורמינהי [ג][ב]כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול [ג]וסתמא נמי פסול ושני זבחים בסתם לשמן עומדין אשה בסתמא לאו לגירושין עומדת וזבחים בסתמא כשירין מנלן אילימא מהא דתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כו' ולא קתני שלא נזבחו לשמן גבי גט נמי הקתני כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול ולא קתני שלא נכתב לשם אשה פסול אלא מהא (א) [ד]דתנן כיצד לשמן ושלא לשמן לשם פסח ולשם שלמים טעמא דאמר לשם פסח ולשם שלמים הא לשם פסח וסתמא כשר אלמא סתמן כלשמן דמי דילמא שאני התם [ה]דאמר א] * כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אלא מסיפא שלא לשמן ולשמן לשם שלמים ולשם פסח טעמא דאמר לשם שלמים ולשם פסח הא סתמא ולשם פסח כשר דילמא שאני התם דאמר א] [ו]יוכיח סופו על תחילתו אי נמי איידי דתנא לשמן ושלא לשמן תנא נמי שלא לשמן ולשמן אלא מהא [ז]לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח לשם (ב) שם לשם אשים לשם ריח לשם ניחוח והחטאת ואשם לשם חטא א"ר יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי בית דין הוא אתנו בית דין דלא לימא לשמו דילמא אתי למימר שלא לשמו ואי סלקא דעתך סתמא פסול קיימי בית דין ומתני מילתא דמיפסיל ביה וגבי גט דסתמא פסול מנלן אילימא מהא [ח]דתנן [י]היה עובר בשוק ושמע (ג) סופרים מקרין איש פלוני גירש פלונית ממקום ב] פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו דילמא כדרב פפא [ט]דאמר רב פפא הכא [ט]בסופרים העשויין להתלמד עסקינן ולא ג] איכתוב לשום כריתות כלל אלא מהא

נדר הוא. דהא כאמר נדרת כתיב ויש חילוק בין נדר לנדבה י] נדר לאמר הרי עלי ונדבה הרי זו: **אם כמה שנדרת עשית.** שעבד עבודותיה לשמה: **יהא נדר.** ויעלה זה לנדרך: **ואם לאו יהא נדבה.** כאילו התנדבת לזה נדבה אחרת ולא לשם הראשונה: **ונדבה מי שרי לשנויי בה.** וכיון דרחמנא קרייה נדבה מי שרי לשנויי בה הא אמרינן בפ' שני (לקמן ד' כט:) אסור לחשב בקדשים ויליף מקרא דלא יחשב והכי מידרש קרא אם מוצא שפתיך תשמור ועשית אז יהיה נדר אשר ד] נדרת ואם לאו נדבה. (מפי השמועה במנחות עד כאן): **לא הוית גבן באורתא בתחומא.** כלומר חבל על שלא היית אמש בשבת אצלנו בתוך התחום שתוכל לבא לבית המדרש ולשמוע: **בי חרמך.** שם מקום: **ושני להו.** ופירקן: **שלא לשמן.** משמע דעקר שמייהו בהדיא: **שלא לשם אשה.** האשה הזאת שנכתב לשום אחרת ששמה כשם זו פסול דכתיב וכתב לה ז] לשמה: **וסתמא נמי פסול.** כגון אם כתבו הסופר [סתם] לשם לאה שיהא מזומן לכשיבא אדם אלנו ששמו ושם אשתו (שוין) כן ויתננו לו ולקמן מפרש מנלן ממתני' דסתם פסול: **ושני.** ותריץ רבא גופיה דרמינהו אהדדי: **בסתמן לשמן עומדין.** הילכך כל כמה דלא עקר שמייהו בהדיא הוו לשמן: **מנלן.** ממתני' היכי ה] שמע ליה רבא דתיקשה ליה: **שנזבחו שלא לשמן.** משמע דעקר שמן מהן: **שלא נזבחו לשמן.** משמע שלא הזכיר שמן עלייהו דהיינו סתמא: **שנכתב שלא לשם אשה זו.** משמע שנכתב לשם אחרת בפירוש: **כיצד לשמן כו'.** מתני' היא: **לשם פסח ולשם שלמים.** כך חישב עליו: **הא לשם פסח וסתמא.** שלא חישב אחריו לשם שלמים כשר ואע"ג דסוף שחיטה סתמא אישתמיט: **אלמא סתמן כלשמן דמי.** דאי כשלא לשמן דמי הוה ליה כאילו אמר לשם פסח ולשם שלמים: **על דעת [ראשונה.** אבל] היכא דשחטיה כוליה סתמא אימא לך דפסול: **הא סתמא [ולשם] פסח.** תחילה שחטה סתם וסופה לשם פסח כשר ולא מיפסיל משום תחילתה אלמא סתמא כלשמן: **א"נ איידי כו'.** כלומר לעולם לא תידוק מיניה הא סתמא ולשם פסח כשר דלעולם אימא לך פסול דסתמא כשלא לשמו והאי דקתני לשם שלמים איידי דפריש בלשמן ולא לשמן לשם שלמים דהתם דווקא הוא דאילו סתמא הוי כשר דעל דעת ראשונה הוא עושה פריש נמי תנא דמתני' בשלא לשמו ולשמו לשם שלמים ולשם פסח ולאו דווקא דה"ה לסתמא ולשם פסח דמיפסל בתחילת שחיטה: **לשם ששה דברים.** משנה בפרק ב"ש ומקראי יליף להו: **לשם זבח.** לשם מה שהוקדש: **לשם זובח.** שיתכפר בו בעליו ולא שיתכפר בו אחר: **לשם שם.** ד) (לנחת רוח) להקב"ה שאמר ו] ונעשה רצונו: **לשם אשים.** להקטירם ולא לעשותם גלי על המזבח. קרבונייש בלע"ז: **לשם ריח.** לאפוקי איברים שצלאן והעלן דשוב אין כאן ריח והכי מפרש להו התם: **לשם ניחוח.** לשם הנחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו: **שלא היה בלבו.** לשמו אלא סתם ז] ולא הזכיר אחד מאלה: **שתנאי בית דין הוא.** שישחטו סתם ולא יזכירו בשחיטתן לשמו כדמפרש טעמא ואזיל אתנו ב"ד דלא לימא לשמן כו': **וגבי גט דסתמא פסול מנא ליה.** כלומר היכי שמע ליה רבא ממתני' דגיטין דפסול דתיקשה ליה ורמינהי אהדדי: **מקרין.** את התלמידין שמלמדין אותן לכתוב טופסי גיטין: **דלא איכתוב לשם כריתות כלל.** אבל היכא דאיכתב לשם כריתות שיהא מזומן לו לכשיזדמן לו מגרש ח] ששמו ושם אשתו שוין בו כשר:

ואם לאו יהא נדבה. אע"ג דבפ"ק דר"ה (דף ו.) דריש ליה לענין כל מאמר דלא שייך לאמר שחיטה הכא דריש מפשטיה דקרא למשמע דקרי ליה לנדר נדבה: **זבחים** בסתם לשמן הן עומדין. ואינו פסול עד שיכוין שלא לשמן [וא"ת בפ"ק דחולין (דף יב:) בעי ר"י אי קטן יש לו מחשבה וכו' ופי' בקונטרס כגון בשחיטת קדשים דיליף כריש זבחים דבעי לשמה ושחט קטן עולה לשמה מי הוי כוונה או לא הא משמע הכא דמסתמא נמי כשר ואינו פסול עד שיכוין שלא לשמן] וי"ל דסתמא דקטן גרע דאין לו דעת להבין שהן קדשים וסבור שהן חולין והוה ליה מתעסק ופסול כדאמר בפרק בית שמאי (לקמן דף מו:) לשם חולין כשירין ט) משום חולין פסולה והאי קטן אפילו אומר יודע אני שהן קדשים ולשמן אני מתכוין מיבעיא לן אי כוונתו כוונה או דילמא לא מהני אם אין מעשיו מוכיחין: **סתם** אשה לאו לגירושין עומדת. ואפי' זינתה תחת בעלה מכל מקום לאו להתגרש בגט זה עומדת וגם אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה * אלא שלא תשמשנו י] ומתוך הא מילתא מיתרצא מה ל] שמקשים בסוף פרק שני דגיטין (דף כג.) לאמר עובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד ואינו כשר לכתוב את הגט ובפ' שני דעבודה זרה (דף כז:) אמרי' ימול ארמאי ואל ימול כותי משום דכותי מתכוין לשם הר גריזים [והתם נמי] בעינן לשמה כדדרשינן (שם דף כ.) מלה' המול (ימול) ואפי' הכי מכשרינן ארמאי דיש לחלק בין גט למילה כמו שמחלק כאן בין זבחים לגט הא א] סתמא פסול משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא ולכך נמי [בעובד כוכבים] פסול אע"ג דעביד סתם אבל מילה סתמא לשמה קיימא כמו זבחים הילכך עובד כוכבים כשר אע"ג דעביד סתם: **הא** לשם פסח וסתמא כשר. פי' בקונטרס דסוף שחיטה סתמא אישתמיט ותימה כיון דאמר בתחילת שחיטה לשם פסח וכי כל שעה יש לו לדבר עד שיגמר שחיטתו ונראה לפרש דבשתי עבודות איירי כגון דשחיט לשם פסח וקיבל סתם ומיהו בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נט:) מיבעי לן אי בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות ועבודה אחת היינו כדפירש הקונטרס ויש ליישב דאפילו אם תימצי לומר לשם פסח וסתמא פסול [אפ"ה] אין צריך לדבר כל שעה אלא שבתחילת שחיטה יאמר שעושה כל השחיטה לשם שחיטת פסח: **אתנו** בית דין דלא לימא לשמה דילמא אתי למימר שלא לשמה. בשמעתא קמייתא דגיטין (דף ג.) דמפרש דלכך לא תיקנו לומר בפני נכתב לשמה למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה משום דאי מפשת ליה לדיבורא אתי לאיגוייה לא הוי מצי למימר דילמא אתי למימר שלא לשמה דמי הוא שוטה כל כך שנותן גט לאשה זו שנכתב לשמה והוא אומר שלשם אחרת נכתב אבל אדם השוחט קרבן פעמים שטועה וסבור שהוא קרבן אחר וכן המקבל ומוליך וזורק: **קיימי** בית דין ומתני כו'. מ] יש תימה למה לו להאריך כל זה הא בהדיא אמר סתמא כשר ונראה לפרש דמי שלא היה בלבו היינו שלא אמר בהדיא לשם אחד מכל אלו אבל חישב בלבו למה שדינו להיות הא סתמא פסול נ] להכי [דייק] מתנאי בית דין וכי מתנו בית דין דלא לימא בהדיא ובמחשבה סגי וסתמא אתי לידי פסול שלא יחשב כלל וישחוט סתמא ויפסל: **בסופרים** העשויין להתלמד עסקינן. ואפילו למאן דאמר בפרק קמא דעירובין (דף יג.) גבי מגילת סוטה דמוחקין אותה מן התורה אף על גב דבעינן לשמה ואף על גב

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ד מהל' מעשה"ק הלכה י ועיין רש"ק:
ד ב ג ד מיי' פ"ג מהל' גירושין הל"א סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלא סעיף א:

◆

מוסף רש"י

יהא נדר. כלומר יצאת ידי נדרך ואם לא נדבה יהא. ויעלה אחרת לנדרו ונדבה מי שרי לשנויי בה. והכתיב אם זבח שלמים קרבנו שתהא עשויה לשם שלמים (מנחות ב: ב.) לא הוית גבן בתחומא. לא היית קרוב אצלנו שתוכל לבא. ליבנא אמורא בתחומא בבית המדרש. דאמר שמעתי (ב"ק ב.). ובכתובים ב"ב נג. פי' בתחומא. כמו תלמידים שלהן בסוף התחום כדי שיוכלו לבא שם בשבת מן העיירות שמסביב: לשם זבח. לאפוקי שנוי קדש, כגון לשם זבח אחר לשם זובח. לאפוקי שנוי בעלים, והא ילפינן להו מקראי לשם חטא. לשם חטאו שהוא מביא עליו (לקמן ח:): סופרים. שותי גיטין להתלמד. לכתוב גיטין (גיטין כד. כד:):

◆

לעוי רש"י

קרבונייש תחיכות בשר צלויות על פחמים

◆

שינויי נוסחאות

א] דאמרינן (כי"ר): ב] כ"ה במקום (כי"ר): ג] בכת"י דלא, וכ"ה גרס"י: ד] צ"ל באשר (מ"כ): ה] היכי שמעינן ממתני' דסתמא כשר דאקשי ליה לרבא כצ"ל (צ"ק. ועי' מלא"ש): ו] ק"א שאמר והיה העולם (גליון. וכ"ה בגמ' לקמן מו.). ימ"כ גרים לשם שם הקב"ה, והשאר נמחק: ז] אלא סתם שחט (כי"פ): ח] נ"א לגרש למי ששמו (גליון) נ"א מגרש ששמו ושם אשתו כן, ותיבות שוין בו נמחק (שי"מ): ט] צ"ל כשרה (ריטב"א): י] כתב לסב"א צ' מת"ת העתיק לדברי התוס' אלא יכולה להיות תחתיו ותשמשנו בשפחה דעלמא. וכן בברכ"י פי"ח כתב דט"ס נפל בתוס' התוס' וצ"ל אלא תשמשנו. וכ"ה בפסקי התוס' [illegible], אבל הרבה אחרונים העתיקו דברי התוס' כמו שהוא לפנינו, וע' בספר הגרעק"א שבדו"ה נכתבים [illegible] כ"ל: יא] כ"ל דהתם (גליון). יב] דגט סתמא (מ"כ): יב] כ"ל דאין צריך לזבוח לעולם לשם פסח (כ"ה בקמ"ט שבהשמטות). כ"ל דאין צריך לצווח לעולם (כי"ב): יג] נ"ל ניכר. וכ"ה (כי"ב): יד] נ"ל שיכול לבוא (כי"ב):

◆

שיטה מקובצת

אלא מהא כיצד לשמן כו'. ולית והמקשה אזלי פ"ד ופי' תשלה ג' דעתך לעולם יעמוד ויאמר לשם [illegible]

מסורת הש"ס

א) ב"ק ב. ב"ב נא., ב) גיטין כד., ג) לקמן יג. פסחים נט:, ד) מנחות טז., ה) [גיטין סו. נדרים מח. חולין לט:] ב"ב קלח., ו) לקמן מו:, ז) גיטין דף כד., ח) [שם:], ט) עי' ירוש' גיטין פ"ג ה"א, י) קנים פ"א מ"א, כ) גיטין כ., ל) עי' תוס' מנחות מב. ד"ה ואל, מ) עי' ר"ק, נ) עי' רש"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מהא כיצד לשמן. נ"ל ותיבת דתנן נמחק: (ב) שם לשם השם: (ג) שם ושמע קול סופרים מקרין איש פלוני מגרש את פלונית: (ד) רש"י ד"ה לשם השם לנחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו. נ"ב לאו היינו לשם ניחוח וכן מבואר לקמן דף מו ע"ב ור"ל שהוא שוחט לשם הקב"ה ימתילא הוא נחת רוח כו' מה שכ"כ לשם ניחוח שצריך לשחטו עבור נחת רוח וק"ל:

◆

גליון הש"ס

גמ' כל העושה על דעת ראשונה. לקמן דף מא ע"ב שבת דף נג ע"א: תוס' ד"ה סתם וכו' אלא שלא תשמשנו. עיין בתשובת הר"ש אלשקר סימן סח:

◆

ליקוטים

בתחומא. פי' בבית המדרש שהוא תחומה של תורה. (ערוך ערך תחם) **אלמא סתמא כלשמן** כו'. לכאורה צריך נגר וכר נגר דיתפרק אתיי דכבר החליטו התוס' ז"ל בכמה מקומות דכל מחשבות פיגול צריך להיות דוקא בדיבור ובאם חישב ולא הוציא מפיו אינה פוסלת, א"כ מכ"ש כששחט בסתמא דלא יזיק, וכאן מסתפק הש"ס בסתמא אי יפסול אי לאו וצ"ע. ואפשר לומר הא דמספקא להתוס' היינו לפי מה דמסקינן דסתמא לשמן, אבל אי אמרינן דסתמא כשלא לשמן ודאי אין פסול מחשבת פיגול בלתי דבור, דלא גרע מלשמן. ויותר נראה לי דסתמא גרע דהוי כמו משום חולין כיון דלא כיוון במחשבתו לשם קדשים, אבל אם כיוון במחשבתו שלא לשמן כיון דעכ"פ יש לו מחשבה לשם קדשים [הרי זה כשר]. ועיין תוס' ד"ה זבחים בסתם. והדבר צריך עוד תלמוד (מלא הרועים): **זבחים בסתם לשמן עומדים וכו'**. נראה לי דאפילו למ"ד מצות צריכות כוונה הני מילי בדבר שכל המין ראוי למצותו כגון מצה ושופר ולולב דאין תחילת מצה זו ושופר ולולב אלו מיוחדין למצוותן דאפשר למצוה זו לקיים ע"י דברים אחרים של מינן כמו באלו ואין אלו סתמן עומדים למצוותן, ודמי לסתמא דגט דאמר רפ"ק דזבחים גבי קדשים דקי"ל כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ואם שחטן סתמא עלו דסתמן לשמן קיימי אבל גט הנכתב שלא לשם אשה פסול ואפי' סתמא נמי פסול משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא ופי' התוס' דאפי' זינתה מ"מ לאו להתגרש בגט זה עומדת דהא אפשר להתגרש בגט אחר כמו בזה, אבל בדבר פרטי המיוחד ועומד למצותו וא"א לקיימו אלא בגופו ואפי' במינו א"א אלא כי בעצמו כגון אכילת קדשים ופסח דמצוות אכילתן מיוחד בגופן וא"א לקיים מצוותן אלא בגופן דמי לשחיטת קדשים דסתמן לשמן עומדין האיל ומצוותן מיוחד בגופן, וגם במילה למ"ד דבעי מילה לשמה אפ"ה בנכרי כשרה משום דעביד סתמא וסתמא לשמה קאי כמ"ש התוס' רפ"ק דזבחים, וצ"ל דה"ט משום דמצות אדם זה מיוחדת לגופו ממילא סתמא לשמו קאי, א"נ משום דכל הני אי עשאן שלא לשמן ביטל מצוותן לגמרי כגון מילה אם נעשה שלא כהכשרה שוב אי אפשר בחזרה לעשות כמצוותה, אע"ג דאפשר בהטפת דם ברית אין זה עיקר מצות מילה אלא במקום דלא אפשר כגון גר שנתגייר כשהוא מהול או קטן הנולד מהול, אבל עיקר מצות מילה אזלה לה. וכן קדשים אי עשאן שלא במצוותן בטל מצות קרבן זה, משו"ה סתמא לשמו קאי. משא"כ בשאר מצוות כמצה שופר ולולב אם עשאן שלא כמצוותן יש להם תקנה לחזור לעשות כמצוותן. אין סתמן עומדות לשמן (שו"ת אבני נזר או"ח סי' כט.): **כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה**. ואע"ג דהכהן קאמר לא נתכוונתי לדעת ראשונה אלא סתמא שחטתי, אפ"ה אמרינן על דעת ראשונה שחט ולא חיישינן אדיבוריה. ותנן בשבת (צג ע"א) המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא ופרכינן למה לי למתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב עליו, אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו ושכח על מה הצניעו, והשתא קא מפיק סתמא, מהו דתימא בטלה מחשבתו קמייתא קמ"ל כל העושה ע"ד הראשונה. הרי התם בשכח מחשבתו הראשונה עסקינן ופשיטא דקאמר לא נתכוונתי על דעת הראשונה שהרי שכח דעתו הראשונה, אעפ"כ הכריעו חכמים את דעתו דעל דעת הראשונה קא מפיק (אור זרוע הל' יום טוב סי' תרי"ז):

אל"מ סתמא כלשמו דמי דאי כשלא לשמו דמי נכי דלאו יז] צריך לעמוד ולומר לשם פסח מ"מ בכל שיתן ושיתן היה לו להזכיר לשם פסח (תוס' חיצ): תנ"ה הא לשם פסח כו'. עיין בהשמטות בסוף המסכת: תוד"ה קיימי. היינו שלא אמר בהדיא לשם אחד מכל אלו, והא דקאמר רבי יוסי שלא היה בלבו היינו שלא היה בלבו לכך [illegible] כלומר שלא נדר יז] כשמתו מה שחשב בלבו. והא דפריך מנמרא ואי ס"ד סתמא פסול קיימי ב"ד ומתני מילתא דמיפסל ביה, היינו מילתא שיוצא יח] לידי פסול דהיינו ע"י שתיקה דמתוך שישתוק אולי יחשב ולא ישחוט גם בלבו ומיפסל אי סתמא פסול, ויותר [illegible] שלא יחשוב כלל [illegible] לשמו אם הוא אומר בפיו לשמו כפירוש (תוס' חיצ):